

Rzym, 20.11.2014

### **„Pojednanie”**

Punktem wyjścia projektu „Pojednanie” jest przypadająca na 18 listopada 2015 50-ta rocznica historycznego listu-orędzia biskupów polskich „Przebaczamy i prosimy o wybaczenie”. List, wydany w czasie i „na fali” kończącego się właśnie Soboru Watykańskiego II, stanowił punkt przełomowy w relacjach polsko-niemieckich, wydatnie wzmacniając podejmowane już wcześniej przez chrześcijan z Niemiec i z Polski działania na rzecz pojednania między naszymi narodami, prowadzone nieoficjalnie a przypadku NRD wręcz podane szykanom władz publicznych. Bezpośrednim inicjatorem i autorem listu był abp Bolesław Kominek, a podpisy złożyło pod nim 34 polskich biskupów uczestniczących w Soborze, wśród nich kardynał Stefan Wyszyński i abp Karol Wojtyła. Ważnym polskim kontekstem listu było żywe wciąż poczucie wojennej krzywdy wśród Polaków, obawy przed działaniami niemieckich „wypędzonych”, wreszcie nadal nieuregulowana traktatowo kwestia granicy polsko-niemieckiej i –last but not least – chorobliwie antyniemiecka polityka komunistycznych rządów w Polsce Z drugiej strony niemieckie środowiska protestanckie i katolickie podejmowały ograniczone ale ważne działania ekspiacyjne, napotykając na uznanie i współpracę katolickich środowisk intelektualnych po stronie polskiej.

Powszechnie uznaje się proces pojednania polsko-niemieckiego za modelowy. Miał on inny przebieg niż poprzedzające go pojednanie francusko-niemieckie, stymulowane głównie przez polityków i wyrażone ostatecznie Planem Schumana oraz powstaniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali – poprzedniczki obecnej Unii Europejskiej. Jest faktem, że to, co zapoczątkowane zostało listem polskich biskupów, zrealizowane zostało dopiero w momencie, gdy polscy politycy mogli rzeczywiście reprezentować własny kraj. Dopiero bowiem ustanowienie pierwszego niekomunistycznego rządu w Polsce – co było owocem walki „Solidarności”, następnie porozumień „Okrągłego Stołu” i wreszcie wolnych wyborów z 4 czerwca 1989 – umożliwiło dojście do symbolicznego znaku pokoju wymienionego w Krzyżowej przez premiera Mazowieckiego i kanclerza Kohla. W ten właśnie sposób filozofia „Listu” stworzyła i rozwinęła aksjologiczną bazę pojednania polsko-niemieckiego, uważanego dzisiaj w sferze społecznej i politycznej za fakt dokonany.

Wydarzenia następujące później – a zatem upadek Muru Berlińskiego i krok po kroku odzyskiwanie podmiotowości i suwerenności przez kraje Europy Środkowo-Wschodniej – postawiły na porządku dziennym formułę dialogu tych krajów między sobą i ich wzajemnych relacji. Częste poczucie historycznych niesprawiedliwości i nieprawości, dramatyczny poziom zapóźnienia gospodarczego i społecznego ubóstwa, zamrożone przez półwiecze (albo i dłużej) konflikty wewnętrzne – wszystko to wymagało i wymaga nadal posłużenia się takimi instrumentami i „know-how”, które pomogłyby przekroczyć bariery i zapobiec krwawym rozliczeniom. Z tej racji na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej częste było i pozostaje

odwołanie do doświadczenia polsko-niemieckiego (wcześniej francusko-niemieckiego) oraz aktywność ekspertów z tych krajów w dziele wspierania dialogu między zwaśnionymi stronami. Jest faktem, że czynnikiem działającym na rzecz pojednania okazał się proces integracji europejskiej, w szczególności trzy kolejne „rozszerzenia” UE: z 2004, 2007 i 2013. Ramy prawno-polityczne Unii przyczyniły się w ogromnym stopniu do redukcji napięć i do budowy pokoju społecznego na jej poszerzonym obszarze.

Ten dobrostan rozszerzonej UE nie jest wszakże powszechny w jej bezpośrednim sąsiedztwie, czego widowym i dramatycznym znakiem jest obecna wojna rosyjsko-ukraińska lub wciąż tłący się konflikt bałkański. W tych sytuacjach „pojednanie” wciąż pozostaje postulatem i zadaniem. Poza wszelką dyskusję pozostają nadal krwawe relacje izraelsko-palestyńskie oraz cały region Bliskiego Wschodu i Afryki północnej, żeby wyliczyć jedynie te obszary, które geograficznie są bliższe Europie. Model polsko-niemiecki nie może pretendować do wyjścia naprzeciw każdemu konfliktowi w tych rejonach, może jednak i powinien za pośrednictwem świadectwa i ukazania odniesień aksjologicznych pomóc w znalezieniu dróg i zasad odpowiednich dla danego kraju, granicy, konfliktu i jego cech szczególnych.

**Powyższe względy, a także czekające nas rocznice kalendarzowe skłoniły Ambasadę Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej do wyjścia z inicjatywą projektu, który mógłby być realizowany na terenie Rzymu/Watykanu w ścisłej współpracy z Ambasadą Niemiec przy Stolicy Apostolskiej. Dodatkową i szczególną wartością projektu jest właśnie taka ścisła partnerska współpraca, dająca zarazem świadectwo wspólnemu polskiemu i niemieckiemu poczuciu odpowiedzialności za udostępnienie naszego unikalnego doświadczenia innym narodom.**

Proponowana formuła projektu obejmuje:

- symposium, odbywające się w Papieskiej Akademii Nauk w Watykanie (lub większym lecz równie prestiżowym miejscu), z dopełnieniem w postaci publikacji zawierającej teksty wystąpień, a składające się z:
  - części historycznej, relacjonującej zwłaszcza początki polsko-niemieckiego procesu pojednania ustami świadków/uczestników lub/i historyków ze strony polskiej i niemieckiej (propozycja uczestników: abp. Muszyński, abp Nosol, prof. Bartoszewski),
  - debaty „ku przyszłości”, skoncentrowanej na obecnym doświadczeniu takich punktów zapalnych jak „płonąca” granica izraelsko-palestyńska, serbsko-bośniacka, ukraińsko-rosyjska, ewentualnie wybrana granica w regionie Afryki (mufti Sarajewa, osoba z Ukrainy/Rosji, Izraela/Palestyny, abp Libanu.
  - zakończenia opartego na dwugłosie historyka (np. Timothy Snyder) oraz filozofa (np. Tomas Halik).

- sesję filmową, rozpoczętą realizowanym obecnie filmem „Run Little Hitler” (spodziewany termin ukończenia lato 2015), będącym świadectwem spotkania ofiary i kata z czasów II wojny światowej oraz ich pojednania, a także innymi krótkimi filmami (np. „Rozstaje Europy”), obrazującymi naturę konkretnych konfliktów i próby ich przełamania
- wystawę poświęconą abp. Bolesławowi Kominkowi organizowaną przez Miasto Wrocław lub wystawę z Krzyżowej „Odwaga i pojednanie”, otwartą wspólnie przez kanclerz Angelę Merkel i premier Ewę Kopacz 20 listopada 2014. Byłoby wskazane, gdyby podobną wystawę zorganizowaną z perspektywy niemieckiej, zaproponowała Ambasada Niemiec.

Wszystkie te wydarzenia adresowane byłyby do korpusu dyplomatycznego akredytowanego przy Stolicy Apostolskiej (w szczególności do ambasadorów krajów których dotyczą obecne konflikty), a także do przedstawicieli Stolicy Apostolskiej, w szczególności związanych z Sekretariatem Stanu, Kongregacji - ds. Ewangelizacji Narodów i ds. Kościołów Wschodnich, Papieskich Rad - ds. Świeckich, ds. Dialogu Międzyreligijnego, Justitia et Pax, ds. Duszpasterstwa Migrantów oraz ds. Kultury. Wskazaniem byłoby rozszerzenie tego gremium o naukowców związanych z rzymskimi uniwersytetami papieskimi, zajmującymi się kwestiami pojednania w wymiarze społeczno-kulturowo-politycznym i etycznym.

Proponowanym terminem realizacji projektu byłby koniec września lub listopad 2015, w okresie niekolidującym z zaplanowanym na połowę listopada spotkaniem Rad Stałych Konferencji Episkopatu Polski i Niemiec na Jasnej Górze, ani z październikowym watykańskim Synodem Zwyczajnym.

Warto zadbać o takie ułożenie kalendarza wydarzeń, by biskupi polscy i niemieccy uczestniczący w spotkaniu jasnogórskim mogli wziąć udział przynajmniej w jednym z nich.

Przewiduje się, że podstawowe potrzeby budżetowe projektu „Pojednanie” zaspokojone byłyby staraniem ambasad Rzeczypospolitej Polskiej i Niemiec przy Stolicy Apostolskiej.